

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Важливим засобом захисту прав та свобод людини є гарантії. Вони є системою норм, принципів та вимог, які забезпечують процес дотримання прав та законних інтересів людини. Призначенням гарантії є забезпечення найсприятливіших умов для реалізації конституційно закріпленого статусу людини. Таким чином, гарантії є засобом, що забезпечує перехід від передбачених конституцією можливостей до реальної дійсності. Ефективність гарантії залежить від рівня розвитку загальноправових принципів, стану економіки, рівня розвитку демократичних інститутів, реальності політичної системи суспільства, наявності системи досконалих законів у державі, ефективності механізмів реалізації законоположень, ступеня правосвідомості, правової культури населення, узгодженості інтересів населення та суспільства в цілому і наявності високоефективного органу конституційного контролю.

Мета. Проаналізувати правові гарантії прав та свобод в Україні

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання:**

- Проаналізувати права, свободи та обов'язки людини і громадянина
- дослідити класифікацію гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні
- зробити висновки на основі розглянутого матеріалу.

Виклад матеріалу. Права людини в сучасному світі - це проблема, вирішення якої стоїть у центрі практичної діяльності міжнародного співтовариства і кожної держави. Права людини - це її можливість діяти певним чином для того, щоб забезпечити своє нормальне існування, розвиток і задоволення власних потреб.

Поняття про права людини включає два аспекти:

- природні права людини, що пов'язані з її існуванням та розвитком;
- набуті права людини, що характеризують її соціально-політичний статус.

Другий розділ Конституції України закріплює систему прав, свобод і обов'язків, яку можна поділити на особисті (природні, громадянські), політичні, соціальні, економічні, культурні, екологічні та сімейні права і обов'язки. Свобода людини є вихідним поняттям проблеми прав людини-громадянина. Вона характеризується ознаками:

- всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах;
- людина має право робити все, що не заборонено діючим законодавством;
- всі люди рівні в правових можливостях, правовому сприянні і правовій охороні;
- свобода людини - об'єктивна реальність, вона виходить за межі врегульовані правом, так як на неї впливають і інші соціальні норми (моралі, етики, релігійні норми та інші).

Права людини - це категорія можливої поведінки людини; їх реалізація залежить від бажання конкретної людини, а держава не може і не повинна примушувати до використання прав. Водночас нормальне функціонування сучасного демократичного суспільства неможливе без використання його членами своїх прав і свобод. Ось чому держава не може обмежуватись юридичною фіксацією прав людини, вона повинна їх забезпечити (гарантувати) не тільки правовими, а й економічними, політичними та культурними засобами. Конституція України підкреслює, що незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

Україна гарантує забезпечення гідних умов життя, певних політичних, соціальних та інших прав і свобод тільки своїм громадянам. Гарантії прав людини конституційно закріплені в ст. 40, 55-63. Гарантії являють собою систему узгоджених факторів, що забезпечують фактичну реалізацію та всебічну охорону прав і свобод людини. Найпоширенішою у юридичній літературі є класифікація гарантії за наступними критеріями:

I. За практичним спрямуванням:

а) загальні, що охоплюють всю сукупність об'єктивних та суб'єктивних факторів, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини. Загальні гарантії класифікують за сферами суспільних відносин на:

- економічні, які складають спосіб виробництва, наявність ринкових відносин, економічну свободу громадян, вільний вибір видів трудової діяльності, тощо;
- політичні, до яких належить діяльність держави, представництво політичних інтересів, можливість населення звертатися за захистом прав до спеціальних органів держави тощо;
- організаційні, що характеризуються як реально діючі повноваження органів держави, посадових осіб та громадських об'єднань із створення необхідних для реалізації прав та свобод умов;

б) спеціальні гарантії, які визначаються як система юридичних засобів, що сприяють процесу реалізації, захисту та поновлення прав і свобод суб'єктів права.

II. За характером гарантії класифікують на:

- а) норми та принципи матеріального і процесуального права, що у процесі реалізації забезпечують реальність прав та свобод людини;
- б) судовий захист порушених прав і свобод та можливість їх судового поновлення;
- в) контроль за додержанням законодавчими, виконавчими та судовими органами положень Конституції про права та свободи людини і громадянина;
- г) відповідальність за порушення прав та свобод людини, що поширюється на всіх суб'єктів права без винятку.

III. За ступенем поширеності гарантії класифікують на:

- а) національні, які закріплюються нормами національного законодавства та гарантуються державою. Вони, у свою чергу, існують як:
 - державний захист прав і свобод людини, проголошений ст. 3 Конституції України;
 - право людини на самозахист, що надає можливість суб'єктам захищати свої права і свободи від порушень та протиправних посягань будь-якими, не забороненими законом, засобами;
- б) міжнародні, що встановлюються міжнародними актами з прав людини та забезпечують можливість кожному звертатися за захистом своїх прав і свобод до міжнародних судових установ чи органів міжнародних організацій.

IV. За суб'єктами, що реалізують гарантії, розрізняють:

- гарантії Верховної Ради України як органу, що виключно законами визначає зміст прав і свобод людини та громадянина та гарантії цих прав;
- гарантії Президента України як гаранта прав і свобод людини та громадянина;
- гарантії органів виконавчої влади, які забезпечують реалізацію наданих громадянам прав та свобод;
- судові гарантії, покликані захищати та поновлювати права і свободи;
- гарантії омбудсмана, котрий вживає заходів до запобігання порушенням прав та свобод;

- гарантії прокуратури, яка здійснює представництво інтересів громадянина у суді у випадках, визначених законом;
- адвокатські гарантії щодо забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні юридичних справ;
- гарантії політичних партій та громадських організацій, які захищають права та свободи громадян, що у них об'єднуються;
- гарантії місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування, які на відповідній території забезпечують дотримання прав і свобод громадян;
- гарантії міжнародних органів та організацій, членом яких є Україна.

V. За особливостями правового статусу, визначають:

- а) загальні гарантії, які закріплені конституційно та поширюються на всіх суб'єктів суспільних відносин у рівній мірі;
- б) родові, що сприяють захисту інтересів певних категорій громадян. Як правило, закріплюються певними нормативними актами;
- в) галузеві, які гарантують права та свободи суб'єктів у певній сфері діяльності та закріплені галузевим законодавством;
- г) індивідуальні гарантії, що забезпечують реалізацію прав особи у конкретних життєвих обставинах на основі закону.

VI. За змістом розрізняють:

- а) контрольні гарантії, що забезпечують можливість виявити порушення прав особи та підвищити ефективність поновлення порушених інтересів;
- б) процедурні гарантії, які визначають порядок, способи, умови впровадження норм матеріального характеру шляхом чіткого визначення та дотримання процедури їх реалізації;
- в) організаційно-технічні гарантії забезпечують реалізацію правового статусу шляхом використання засобів техніки та зв'язку.

Гарантії реалізації та захисту прав і свобод здійснюються системою органів та засобів, що охоплюються категорією «механізм захисту прав громадян». Механізм соціально-правового захисту відображає права та свободи особи як вищу цінність; рівень соціальної справедливості у суспільстві, ступінь гарантованості прав та свобод особи; здійснення суспільного порядку та безпеки. Згаданий вище механізм характеризується певною структурою, яку складають взаємодіючі елементи, а саме:

1. Органи державної влади і місцевого самоврядування.
2. Підприємства, установи та організації гарантують права і свободи своїх працівників.
3. Політичні партії та громадські організації щодо гарантування прав їх учасників.
4. Спеціалізовані державні органи і громадські організації, до повноважень яких входить захист та гарантування прав і свобод.
5. Засоби масової інформації.
6. Система нормативних актів, що закріплюють гарантії та регламентують порядок їх здійснення.

Основними факторами підвищення дієвості роботи механізму соціально-правового захисту прав людини, як й інших засобів гарантування цих прав, є: створення ефективних контрольних процедур поновлення порушених прав; вдосконалення правової бази з регулювання, реалізації конституційних прав і свобод людини; поширення інформації про права та свободи людини; підвищення рівня правової культури.

Висновки. Права і свободи людини і громадянина є однією із найважливіших суспільних цінностей, головним об'єктом більшості конституційно-правових відносин. Ефективність їх виконання, використання та дотримання визначається, в першу чергу, реальністю залежать від рівня їх захищеності, гарантованості. Отже, важливим елементом конституційно-правового статусу людини і громадянина є гарантії цих прав і свобод. Під гарантіями конституційних прав і свобод людини і громадянина прийнято розуміти систему умов і засобів, юридичних механізмів забезпечення належної реалізації визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина.

Літератури

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
3. Гуренко М. М. Теоретико-правові проблеми гарантії прав і свобод людини і громадянина. К., 2002; Заворотченко Т. Система конституційно-правових гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні // ПрУ. 2009. № 5
4. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2015. -С. 117-186.
5. Князев В. Конституційні гарантії прав і свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні // ПрУ. 2014. № 11
6. Пустовіт Ж. Поняття соціальних гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні // Там само. 2016. № 3
7. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні. — К.: Прав. єдність, 2017. — 350 с